

Kara Para, Kara Para Aklama ve Türkiye

Faruk DAYI¹

Leyla GENCAN²

Özet

Bu çalışmanın amacı kara para ve kara para aklama kavramlarını kavramsal boyutuyla araştırarak Türkiye'nin gri listeye alınmasına neden olan faktörleri incelemektir. Kara para veya kirli para kavramı yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen gelirler için kullanılmaktadır. Kara paranın kaynağını uyuşturucu kaçakçılığı, silah ve insan ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Ekonomiye ve sosyal hayata verdiği zararlardan dolayı kara paranın aklanması ile mücadele edilmektedir. Kara para aklamada birçok kanal kullanılmaktadır. Finans kuruluşları, döviz büroları, tarihi eser koleksiyoncuları, spor kulüpleri, bahis ve şans oyunları, güzellik merkezleri ve kıyı bankacılığı en çok tercih edilen kanallardır. Yasal olmayan gelirlerin düşük gelirli gelişmemiş veya gelişmekte olan ekonomilerde oluşturduğu kaldıraç etkisi suç örgütlerinin büyük bir ekonomik güce ulaşmasını sağlamaktadır. Söz konusu ülkelerde kara para aklamaya ilgili kontrol sisteminin yetersiz kalması yasal olmayan faaliyetlerin yürütülmesine neden olmaktadır. Kara para aklama sadece ekonomik değerleri değil toplumsal ve sosyal değerleri de zedelemektedir. Kara para aklamayı önlemek amacıyla FATF (Financial Action Task Force-Mali Eylemler Görev Gücü) kurulmuştur. FATF önerilere uymayan ülkeleri Kara ve Gri listeye alarak önerilere uyumlu olmaları için gerekli düzenlemelerin yapılmasını beklemektedir. FATF, 2021 yılında yaptığı değerlendirmede kırk tavsiyeden on birine uyumlu, yirmisine büyük ölçüde uyumlu, yedisine kısmen uyumlu ve ikisine de uyumsuz notu vererek Türkiye'yi Gri listeye almıştır. Çalışmada Türkiye'nin Gri listeye girmesinde etkili olan faktörler kavramsal boyutuyla incelenmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'nin Gri listeye alınmasında birçok faktörün etkili olduğu tespit edilmiştir. Yurt dışındaki çeşitli varlıkların vergi affı ile Türkiye'ye girişine izin verilmesinin önemli bir ihlal olduğu belirtilmiştir. Türkiye'nin Gri listeye alınmasıyla uluslararası piyasalarda itibarının zedelendiği, sermaye çıkışlarının olduğu ve yabancı yatırımcıların ekonomiye güvenlerinin azaldığı görülmektedir. Genel olarak bu süreçte şeffaf bir mali yönetimin sergilenmediği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kara para, Kara Para Aklama, Gri Liste, Türkiye

Black Money, Money Laundering, and Türkiye

Abstract

This study examines the conceptual dimension of black money and money laundering and the factors that led Türkiye to be included in the Gray list. The term 'black money' or 'dirty money' refers to the proceeds derived from illegal activities. The source of black money is the proceeds of unlawful activities such as drug trafficking, arms, and human trafficking. Money laundering is fought against because of the damage it causes to the economy and social life. Many channels are used in money laundering. The most preferred channels are financial institutions, exchange offices, collectors of historical artifacts, sports clubs, betting and games of chance, beauty centers, and offshore banking. The leverage effect of illicit revenues in low-income, undeveloped, or developing economies

İnceleme Makalesi / Review Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 27/07/2024 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 24/12/2024

¹ Sorumlu Yazar, Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, fdayi@kastamou.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-0903-1500>

² Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD Doktora Programı, leylahosseinpour32@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-5513-1708>

Atf (Citation): Dayı, F. ve Gencan, L. (2025). Kara para, kara para aklama ve türkiye. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 5(1), 36-48.

enables criminal organizations to achieve significant economic power. The need for more money laundering control systems in these countries causes illegal activities to be carried out continuously money laundering damages not only economic values but also social and societal values. FATF (Financial Action Task Force) was established to prevent money laundering. The FATF Block lists and Gray lists countries that do not comply with the recommendations and expects them to make the necessary arrangements to comply with the recommendations. In its 2021 assessment, the FATF rated Türkiye as compliant with eleven out of forty recommendations, largely compliant with twenty, partially compliant with seven, and non-compliant with two, and placed Türkiye on the Gray list. This study examines the factors conceptually affecting Türkiye's inclusion in the Gray list. As a result of the research, it was determined that many factors caused Türkiye to be Gray listed. It was stated that allowing various assets abroad to enter Türkiye through tax amnesty was a critical violation. Türkiye's inclusion on the Gray list has adversely affected its international reputation, triggered capital outflows, and eroded foreign investors' confidence in its economy. In general, it is thought that this process needs to be more transparent financial management.

Keywords: *Black Money, Money Laundering, Gray List, Türkiye*

1. GİRİŞ

Kanun dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler için kara para veya kirli para kavramları kullanılmaktadır. Uyuşturucu madde, silah ve insan ticareti gibi yasa dışı faaliyetlerin gelirleri kara paranın kaynağını oluşturmaktadır. Günümüzde kara para çok tartışılan bir konu olup uzun bir geçmişe sahiptir. Kara paranın ilk kez M.Ö. 2000'li yıllarda ortaya çıktığı ancak 1970'li yıllardan sonra bir sorun olarak algılandığı belirtilmektedir. Kara paranın ekonomiye ve sosyal hayata verdiği zararların fark edilmesiyle birlikte kara para ile mücadele edilmeye başlandığı görülmektedir. 1980'li yıllarda teknoloji ve bilişim sektörünün hızlı gelişmesi ile finansal işlemlerin daha kolay gerçekleştiği belirtilmektedir. Yeni nesil finansal araçların ihraç edilmesiyle uluslararası piyasalarda bütünleşme sağlanarak küresel finansal sistemin temellerinin atıldığı görülmektedir. Yeni nesil finansal araçlar, yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin temiz paraya dönüştürülmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Doğan ve Yıldız, 2021: 397-398). Özellikle de 2001 yılında yaşanan ikiz kule saldırılarından sonra terörizmin finansman kaynakları araştırılarak bunları engellemek için önlemler alındığı görülmektedir. Alınan önlemlere rağmen kripto paralar terörizm finansmanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Bitcoin anonim bir özelliğe sahip olduğundan geleneksel finansal piyasalardan farklı piyasalarda işlem görmektedir. Bitcoin, terör örgütlerince kara para aklamada dolayısıyla terörizmin finansmanında kullanılmaktadır. Böylece Bitcoin'in ile yasal olmayan gelirler, yasal gelirlere dönüştürülmektedir. Dolayısıyla kripto paraların denetime tabi tutulmaması güvensizliğe neden olduğu gibi yasadışı faaliyetlerde kullanılma olasılığını da artırmaktadır (Gediz Oral ve Yeşilkaya, 2021: 210-212).

Günümüzde kara para birçok kanal kullanılarak aklanmaktadır. Finans kuruluşları, döviz büroları, tarihi eser koleksiyoncuları, spor kulüpleri, bahis ve şans oyunları, güzellik merkezleri ve kıyı bankacılığı en çok tercih edilen kanallardır. Bu kanalların ortak özellikleri ise nakit akışlarının hızlı olması ve alım satımı yapılan malların nakde dönüştürüldüğü bir piyasanın olmasıdır. Özellikle menkul kıymetler ve türevlerinin alım satımlarının online sistemler üzerinden yapılması, ulusal sınırların aşılmasıyla işlemlerin uluslararası piyasalarda yapılmasını sağlamaktadır (Sırma ve Saldanlı, 2015: 108-109). Böylece sınırların kalkmasıyla birlikte ülkeler arasında kara para transferi çeşitli finansal araçlar üzerinden kolayca gerçekleştirilmektedir. Özellikle düşük gelir düzeyli ülkeler kara para aklamada daha fazla tercih edilmektedir. Bu ekonomilerde suç örgütleri yasal olmayan gelirlerini kaldıraçtan yararlanarak büyük bir ekonomik güce dönüştürmektedir. Söz konusu ülkelerde kara para aklamaya ilgili kontrol sisteminin yetersiz olması yasal olmayan faaliyetlerin devamlı olarak yürütülmesine neden olmaktadır. Kara para aklama sadece ekonomik değil toplumsal değerleri de zedelemekte; ekonomide de önemli kayıplara neden olabilmektedir. Örneğin uyuşturucu kaçakçılığında elde edilen yüksek tutarlardaki fonların aklanmasının neden olduğu olumsuz etki, söz konusu suçun işlendiği anda bıraktığı etkiden daha fazla olabilmektedir (Şahin, 2014: 165). Dolayısıyla kara para aklama eylemi endişe duyulan ve giderek büyüyen bir problem olduğu görülmektedir (Cociug ve Andrusceac, 2020: 44).

Kara para aklamayla mücadelelerde uluslararası kuruluşların rol aldığı görülmektedir. OECD tarafından oluşturulan Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force-FATF) bunlardan biridir (Şahin, 2014: 164). Türkiye, FATF genel kurul üyesidir. FATF, üyelerine esnek hukuk kurallarından oluşan kırk tavsiyede bulunarak bunlara uyulmasını ister. Türkiye’de kuruluşun üyesi olarak tavsiyelere uyması gerekir. FATF, 2021 yılında yaptığı toplantıda, kırk tavsiyeden sadece on birine uygun, yirmisine büyük ölçüde uygun, yedisine kısmen uygun ve ikisine de uyumsuz notu vererek Türkiye’yi Gri listeye almıştır (Işık, 2022: 407). Bu çalışmada kara para aklamayla ilgili kavramsal çerçeve incelenerek Türkiye’nin 2021 yılında Gri listeye alınmasının nedenleri araştırılmaktadır. Kara para, kara para aklamının küresel finansal sistemdeki önemi ve Türkiye’nin kara para aklama sürecindeki tutumu incelenmektedir.

2. KARA PARA

Küresel ekonomide liberalleşmenin etkisiyle birlikte finansal kaynağı belli olmayan paraların uluslararası piyasalarda dolaştığı görülmektedir. Dolaşımdaki bu paralara erişimin kolay olması yasal olmayan yollardan para kazanılmasını kolaylaştırmaktadır. Bireylerin para düşkünlükleri, kazanma hırsları ve arzuları, ahlak ve hukuk kurallarına aykırı yollardan elde edilen paraları kazanmaya teşvik etmektedir. Bununla birlikte rüşvet, yolsuzluk, silah ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerden gelen gelirler de kara para kaynakları arasında yer almaktadır (Jaffery ve Mughal, 2020: 2).

Kara para, ekonomi hukukuna aykırı işlemlerden elde edilen gelirler için kullanılan bir kavramdır. Paraya renk verilerek kaynağına göre sınıflandırılmaktadır. Örneğin beyaz para yasal faaliyetlerden kazanılan ve devlete vergi ödenen gelirleri ifade etmek için kullanılır. Gri para yasal faaliyetlerden elde edilmiş ancak vergisi ödenmeyen gelirleri belirtmektedir. Kara para ise yasal olmayan faaliyetlerden kazanılan gelirleri ifade etmektedir. Kara paranın farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Ekonomik açıdan kara para, kuralları yok sayarak veya ihlal ederek elde edilen kazançları ifade etmektedir. Sosyal açıdan kara para, toplum yapısına aykırı faaliyetlerden elde edilen kazançlardan oluşmaktadır. Ahlaki anlamda kara para yasal olarak elde edilmesi mümkün ancak toplumun kabul etmediği faaliyetlerden elde edilen gelirlerdir. Yasal olarak kara para ise mevzuatta tanımlanan suçların işlenmesiyle elde edilen paradır. Dolayısıyla kara para hukuk terminolojisinde de kara para olarak ifade edilmektedir. Avrupa Konseyi Direktifine göre uyuşturucu madde faaliyetlerinden ve bunlara iştirak edilmesinden elde edilmiş her türlü gelir kara paradır. Kara para tanımı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen kazançları; bazı ülkeler ise önceden belirlenen yasal olmayan suçlardan elde edilen kazançları kara para olarak tanımlamaktadır (Ünlü, 2019: 157).

Bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler ve ülkeler arasındaki sınırların kalkmasıyla bireylerin organize suç örgütleri kurarak kara para akladıkları görülmektedir. Suç örgütleri sınır ötesi faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri aklamaları önemli sorunlara neden olmaktadır (Doğan ve Yıldız, 2021: 398). Ekonomik düzene karşı işlenen ve ekonomi hukukuna aykırı bu işlemler ekonominin işleyişini bozmaktadır.

Ekonomi hukukuna aykırı işlemler ekonomik suç olarak ifade edilmekte olup hukuk sisteminde mali, ticari ve ekonomik suç olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Kavramların birbirine yakın olması ayırım yapılmasını güçleştirmektedir. Ekonomik suçun gelişim süreci incelendiğinde uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Ancak ilk kez Büyük Buhrandan sonra gündeme geldiği görülmektedir. Ekonomik suç olarak kabul edilecek gelirlerin belirlenmesi ekonomik suç kavramının tanımlanması açısından önemlidir. Ekonomik suçlar, toplumun veya bireyin ekonomik menfaatini ihlal eden davranışlardır. Bunlar ekonominin düzenini bozarak ekonomi kurumlarını zarara uğratma tehlikesi olan davranışlardır. Dolayısıyla ekonomik suçların en önemli özelliği ekonomik düzenin bozulmasına neden olmalarıdır (Aytekin İnceoğlu, 2020: 120-126).

3. KARA PARA AKLAMA

Küresel ticaret hacminin genişlemesi ve daha çok kazanma arzusu yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen gelirleri artırmaktadır. Konusu suç teşkil eden gelirlere yasal bir dayanak oluşturmak, yakalanmamak ve gelirleri rahatça kullanabilmek için yeni aklama yöntemleri geliştirilmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte yeni nesil ödeme araçlarının ihraç edildiği ve bunların kara para aklamada kullanıldığı görülmektedir. Örneğin ön ödemeli

kartlar, internet ödeme hizmetleri ve mobil ödeme hizmetleri günümüzde kara para aklamada kullanılan yeni ödeme yöntemleridir (FATF, 2010: 12-18). Ayrıca uluslararası bankacılık sistemindeki boşluklardan yararlanılarak vergi cennetleri olarak ifade edilen off-shore bankacılık hizmetlerinin sunulduğu ülkelere de kara para transfer edilerek aklanmaktadır (Öztürk ve Ülger, 2016: 250).

Kara para, yasal olmayan gelirlerin kaynağı gizlenerek yatırımlara dönüştürülmesi suretiyle aklanmaktadır. Kara para aklama ile terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ağır suçlardan kazanılan gelirler, yasal yöntemlerle kazanılmış gibi gösterilmektedir. Kara para aklama ile kara para sadece nakit veya kayıtlı paraya değil, aynı zamanda kaynağı gizlenerek menkul kıymetlere, kıymetli madenlere ve hammaddelere dönüştürülmektedir (Gediz Oral ve Yeşilkaya, 2021: 212). Böylece kara para edinilme yöntemleri gizlenerek yasal yöntemlerle kazanılmış paraya dönüştürülerek finansal sisteme aktarılmaktadır (Miyat ve Duramaz, 2012: 100).

Konusu suç teşkil eden faaliyette bulunan kimseye yardım etmek, bir mal veya hizmetin yasal olmayan kaynağını gizlemek veya değiştirmek, suç olduğu bilindiği halde başkasına aktarmak veya değiştirmek suretiyle yapılan tüm işlemler kara para aklama faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Kara para aklamada yasal olmayan yöntemlerle kazanılan gelirler gizlenerek yasal gelirlere dönüştürülmektedir (Ünlü, 2019: 158). Suç örgütleri kara para aklarken gelirleri ile suç arasındaki illiyet bağıını ortadan kaldıracak çalışmalara yönelmektedir. Bu şekilde yasal olmayan işlemlerden kazanılan gelirler yasal yollardan kazanılmış gibi gösterilerek kara para aklanmaya çalışılmaktadır (Kıral ve Kalem, 2021: 46-47). Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), kara para aklamayı öncül suç ve suçlardan elde edilen gelir unsurlarıyla birlikte değerlendirmektedir. Bir suçun gerçekleştirilmesi, bu işlenen suç ile ekonomik bir kazanç sağlanması ve bu ekonomik kazancın legal olmayan faaliyetlerden çıkarılarak, legal yöntemlerle kazanılmış faaliyetlere yönlendirilmesine yönelik fiillerin işlenmesi durumunda kara para aklamadan bahsedilmektedir (MASAK, 2024).

Kara para, yasal olmayan gelirler ile konusu suç teşkil eden faaliyetlerden elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Kara paranın suç olarak tanımlanması ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bazen kara para aklamada terörizm kaynaklarından yararlanılmaktadır. Terör örgütleri de elde ettikleri gelirleri aklayarak terörizm finansmanında kullanmaktadır (Turan ve Gemici, 2020: 271). Terör örgütleri fonları toplamak, depolamak ve güvenli bölgelere taşımak için de terör faaliyetlerini yürütmektedir (FATF, 2019: 9).

Kara para ile terör finansmanı arasında önemli farklılıklar vardır. Kara para aklama işleminde yasadışı, büyük tutarlı, öncül suç faaliyetleri sonrasında elde edilen gelirlere yasallık kazandırılarak gelirin kaynağı gizlenmektedir. Suç faaliyetlerinden elde edilen nakit, finansal sisteme dâhil edilmektedir. Böylece suçtan elde edilen kaynak aklanarak yasal harcamalar için ayrılmaktadır. Terörizm finansmanında ise yasal veya yasal olmayan kaynaklardan küçük tutarlı gelirler elde edilerek gelecekteki terör faaliyetlerinin finansmanı için ayrılmaktadır. Suçtan elde edilen gelirler ile bağışlar terörizm finansmanında önemli gelir kalemlerini oluşturmaktadır. Söz konusu gelirler finansal sisteme aktarılarak, nakde dönüştürülmekte ve terörizm finansmanında kullanılmaktadır (Kıral ve Kalem, 2021: 47-48). Dolayısıyla yasal gelirler ve konusu suç olan faaliyetlerden elde edilen gelirler terörizmin finansman kaynağını oluşturmaktadır (Çakır, 2010: 71).

Kara para, yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme işlemleri ile yasal paraya dönüştürülmektedir. İlk aşama yerleştirme (placement) olup yasal olmayan gelirler küçük parçalara bölünerek önceden belirlenen hesaplara aktarılmaktadır. Bu aşamada yasadışı yollarla elde edilen malvarlığı ile bunların elde edildiği yasa dışı kaynaklar arasında kuvvetli bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Söz konusu gelirler sınır ötesindeki uluslararası finans kuruluşlarında değerlendirilmektedir. Bu aşamada şüpheli işlemlerin kaynağı tespit edilerek failer yakalanarak, diğer aşamalara geçilmeden kara para aklama önlenir. Böylece denetimin az olduğu ülkelere kara para fiziki olarak çıkarılarak, küçük tutarlı farklı hesaplara yatırılmaktadır. Lüks arabalar, gayrimenkuller, mücevherler satın alınabilmektedir. İkinci aşama ayrıştırma (layering) olup para karmaşık işlemler ile izi kaybettirilmeye çalışılmaktadır. Paranın sahipleri kimliklerini gizleyerek çok sayıda ve karmaşık yasal işlemler yaparak kara para ayrıştırılmaktadır. Böylece denetim mekanizması atlatılmaya çalışılmaktadır. Bu aşamada paranın kaynağını tespit etmek oldukça zordur. Üçüncü ve son aşama ise bütünleştirme (integration) diğer bir ifadeyle entegrasyon aşaması olup yasal olmayan gelirler yasal gelirlere dönüştürülmektedir. Yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen para yasal

paraya dönüştürüldüğünden finansal sisteme aktarılmaktadır. Bu aşamada para geçmişinden tamamen kopartılarak kullanıma hazır hale getirilmektedir. Paranın vergisi ödenerek temiz para olarak piyasaya sürülmektedir. Bu aşamada para danışmanlık hizmetinden elde edilen gelir olarak gösterilmekte; elde edilen gelirler ticari faaliyetlere yatırılarak aklanmaktadır. Aklanan para, yasal gelirlere karıştırılmakta, paravan şirketler kurularak onlardan elde edilen gelir gibi gösterilmekte veya off-shore bankalardan kredi çekildiği beyan edilerek yasal gelirlere dönüştürülmektedir. Bu aşamada para artık nakit olmaktan çıkarılarak finansal sisteme entegre edilmektedir. Böylece paranın şekil değiştirmesine gerek kalmayarak kullanıma hazır hale getirilmektedir (Gediz Oral ve Yeşilkaya, 2021: 212-213; Ünlü, 2019: 160-162).

4. KARA PARA AKLAMA YÖNTEMLERİ

Kara para aklamada birçok yöntem kullanılmaktadır. Yöntemler ülkelere ve finansal sisteme göre değişiklik göstermektedir. Şirinler, parçalama, vergi cennetleri ve kıyı bankacılığı, paravan şirketler, oto finans yöntemiyle borç yönetimi, kumarhanelerin kullanılması, suçtan elde edilen gelirlerin fiziki olarak yurt dışına çıkarılması, akıllı kart, elektronik para, kripto para, borsa, iletişim teknolojilerinin kullanımı, şans oyunları gibi eski ve yeni olmak üzere çok sayıda kara para aklama yöntemi vardır (Ünlü, 2019: 162-169; TBB, 2003: 17-23; Doğan ve Yıldız, 2021: 400-403; Miynat ve Duramaz, 2013: 317).

Sermaye piyasaların da anlık ve uluslararası nitelikli çok sayıda işlem yapıldığından kara para aklama potansiyeline sahiptir. Sermaye piyasalarında işlemler nakit yapılmadığından kara para, ikinci ve üçüncü aşamalarda aklanmaktadır. Aracı kurumlarda çok sayıda hesap açarak, bu hesaplar üzerinden kara para ile menkul kıymetlerin alım ve satımı gerçekleştirilerek kara para yasal paraya dönüştürülmektedir. Menkul kıymetlerin alım ve satımında hamiline işlem yapılıyor olması kimlik tanımlamayı gerektirmediğinden, sahte hesaplar üzerinden aynı anda çok sayıda (kazanç sağlama amacı olmayan) işlemlerle paranın kaynağı değiştirilmektedir (Sırma ve Saldanlı, 2015: 113-114).

Uluslararası pazarlarda serbest dolaşım ile küresel ticaret hızla gelişmektedir. Uluslararası şirketler vergi cenneti olarak ifade edilen off-shore merkezli bankaların olduğu ülkelerde şube açarak paraları buralara aktarmaktadır. Şirketler ilk işlemde şubelerine mal satarlar. Şubeler satın aldığı malları kendisiyle ilişkili olmayanlara satarak elde ettiği karı şubesinin olduğu ülkede toplar. Bu ülkelerde düşük oranda vergi alındığı için şirketler yüksek tutarlı kazançları için düşük oranda vergi öder. Vergi cenneti ülkelerde biriktirilen para kolayca başka ülkelere aktarılır. Faturalar ihracatta düşük, ithalatta ise yüksek tutarlarda gösterilir. Ayrıca danışmanlık, organizasyon, araştırma ve geliştirme faaliyetleri gösterilerek yüksek tutarlı faturalarla gider yazılır (Öztürk ve Ülger, 2016: 243-244). Böylece off-shore yöntemiyle vergi cenneti olarak ifade edilen ülkelerde elde edilen kara paralar aklanarak yasal gelirlere dönüştürülür.

Kara para aklamada kullanılan yaygın yöntemlerden biri de kripto paralardır. Kara para Bitcoin ile aklanabilmektedir. Bitcoin işlemlerinin önemli bir kısmının yasal olmayan işlemlerden oluştuğu belirtilmektedir. Bitcoin ile kara para aklamanın çeşitli aşamaları vardır. İlk aşamada Bitcoin göndericisi ağ üzerinde kara para aklama işlemini başlatır. Bitcoin göndericisi Bitcoin'leri kabul edecek bir alıcı veya kara paranın gizlenmesine yardımcı olacak bir aklayıcı bulur. Sonraki aşamada blok tamamlayan, işlemleri doğrulayan ve işlemcilerden oluşan Bitcoin madencileri kullanılır. Kod tabanını olması gerektiği gibi güncel tutar. Bitcoin geliştirme ekibi ve Bitcoin döviz borsaları (paraya dönüştürülmesini sağlar) aşamalarıyla kara para aklanır (Gediz Oral ve Yeşilkaya, 2021: 219-220).

Şirinler olarak ifade edilen yöntemde para düşük limitlerle yurt dışına aktarılır. Kara para aklanmasını önlemek amacıyla devletler uluslararası piyasalara para transferinde kısıtlamalar getirerek limitler koymaktadır. Belirlenen limitin altında yapılan işlemler için bildirimde bulunmaya gerek yoktur. Bildirim yapmamak için limit dâhilinde kara para çok sayıda kişiye bölünerek, aynı veya farklı bankalarda çeşitli hesaplara aktarılır. Böylece kara para nakit bildirim yükümlülüğünde bulunmadan farklı ülkelerde birçok hesaba aktarılmak suretiyle sisteme yerleştirilerek yurt dışına çıkarılır (TBB, 2003: 18-19).

Diğer bir yöntem ise parçalama yöntemidir. Şirinler yönteminde olduğu üzere çok sayıda kişiyi aynı anda bularak işlemleri gerçekleştirmek oldukça zordur. Çünkü şirinler yönteminde herkes kendi hesabına işlem yaptığından, kendi hesabına işlem yapacak çok sayıda kişi her zaman bulunamayabilir. Böyle bir durumda kara para parçalanmak suretiyle bir kişi üzerinden çok sayıda işleme bölünerek aklanmaktadır. Dolayısıyla fazla kişiye gerek kalmadan birkaç kişi üzerinden kara para çok sayıda işlem ile aklanmaktadır. Bu yöntem şirinler yöntemine göre daha yaygın kullanılmaktadır (Doğan ve Yıldız, 2021: 400).

Kara para aklamada diğer bir yöntem ise paravan veya hayali şirketler kurmaktır. Hayali şirketler, üretim veya ticari faaliyetlerde bulunmayarak fon transferleri yapmak amacıyla yabancı ülkelerde kâğıt üzerinde kurulurlar. Menkul kıymetler veya emtialar satın alınarak, bunların spekülatif işlemler ile değerlendirilmesi sonucunda para kazanıldığı imajı verilerek kara para aklanmaktadır. Şirketlerin hesabına transfer edilen kara para, vergisi ödenmek suretiyle yasal paraya dönüştürülmektedir (TBB, 2003: 21-22).

5. KARA PARA AKLAMA, FİNANSAL KURUMLAR VE RİSK

Kara para aklama ve terörizm finansmanını önlemek amacıyla uluslararası düzenlemelere uyum sağlamak gerekmektedir. Uyum yetersizlikleri finansal kurumların çeşitli risklerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Kara para aklama finansal kurumların özellikle de bankaların itibarını olumsuz yönde etkileyerek operasyonel risklerini artırmaktadır (Kutubi, 2011: 38). Finansal kurumlar ülke, operasyonel, yasal, faaliyet, itibar ve yoğunlaşma riskleriyle karşılaşabilmektedir (Şahin, 2014: 165-166). Risklerin belirlenerek izlenmesi gerekmektedir. İtibar, operasyonel, yasal ve yoğunlaşma risklerinin azaltılmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır (Çakır, 2010: 72).

Ülkelerin kara para aklamaya yönelik aldıkları önlemlerin uluslararası mevzuat ve uygulamalara uyum durumu ve diğer ülkelerin finansal ve ekonomik işlemlerinden kaynaklanan eksiklikler ülke riski olarak ifade edilmektedir. Suçtan elde edilen gelirlerin finansal kurumlar üzerinden aklanması riski artırmaktadır. Ayrıca kara paranın aklanmadığı ülkelerdeki yasal mevzuat ve uygulamalardan kaynaklanan yetersizlikler ve bunların ihlal edilmesi de riski artırmaktadır. Ülke riskinin artmasıyla birlikte diğer ülkelerden gelecek yardım ve kredilerde sorun yaşanabilmektedir. Diğer bir risk ise hizmet ve ürünün sunulması sürecinde karşılaşılan operasyonel risktir. Operasyonel risk, finansal kurumların kara para aklamada yerine getirmesi gereken yükümlülükler ile bunların uygulama sürecindeki zayıflıklarından oluşmaktadır. Bu risk, finansal kurumların iç kontrol sistemlerindeki yetersizlikler veya yönetim hataları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bir diğer risk türü ise yasal risktir. Yasal risk, finansal kurumların aleyhlerine dava açılarak yargılama yapılması veya sözleşmelerden kaynaklanan durumların bankanın operasyonlarını olumsuz yönde etkilemesi sonucunda oluşur. Kara para aklama ile mücadele de bankaların yükümlülüklerini yerine getirmemeleri yasal risklerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bankalar kara para aklamaya mücadele de mevzuat veya yükümlülükleri ihmal etmeleri durumunda faaliyetlerinin kısmen veya tamamen durdurulması cezasıyla karşılaşabilmektedir. Diğer bir risk türü ise faaliyet riskidir. Faaliyet riski faaliyetlerin belirlenen plan dâhilinde uygulanması sırasında sektörde karşılaşılabilecek olası gelişmeler ve bu gelişmelere cevap verilememesi durumunda karşılaşılan risktir. Diğer bir risk türü ise itibar riskidir. İtibar riski, bankaların kamuoyu nezdindeki itibarı ile ilgilidir. Bankaların çalışma prensibi müşterilerin bankaya güven duyma esasına dayanır. Dolayısıyla kara para aklama sırasında finansal kurumların bu süreçte yer almaları itibar riskiyle karşılaşmalarına neden olabilir. Diğer bir risk türü olan yoğunlaşma riski ise finansal kuruluşların aktiflerinin veya özkaynaklarının önemli bir kısmının benzer veya aynı nitelikli finansal araç ile borçlandırılarak finansmanının sağlanması; söz konusu finansmanın da doğrudan veya dolaylı olarak aynı kişi veya kurumlar arasında gerçekleşmesi durumunda karşılaşılan risktir. Kara para aklama veya terörizm finansmanında birbiriyle ilişkili kişi veya kurumlar finansal kurumları suiistimal edebilir. Finansal kurum ve kuruluşlar böyle bir durum ile karşılaşmamak için süreci izleyebilme ve tespit edebilme kabiliyetine sahip olmaları gerekmektedir (Şahin, 2014: 165-171). Finansal kurumların kara para aklama ve terörizm finansmanı ile mücadelede riskleri azaltmak için kontrol sistemini kurmaları önerilmektedir (Jayasekara, 2018: 2).

6. KARA PARA İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE FATF

Ülkelerin kara para aklamada birlikte mücadele etmeleri, yasaların birbirleriyle uyumlu olması ve ülkelerin bu süreçte iletişim içinde olmaları gerekmektedir. Küresel dünyanın sürekli değişmesi, finansal piyasaların çeşitlenmesi ve derinleşmesi, yeni finansal araçların geliştirilmesi, teknolojinin değişmesi gibi faktörler kara para aklamada uluslararası işbirliğini sağlayacak kurumların gerekliliğini ortaya koymaktadır (Doğan ve Yıldız, 2021: 403). Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi kara para aklanmasıyla ilgili mücadelede çeşitli adımlar atmıştır. Suçlardan elde edilen gelirlerin aklanmasına yönelik uluslararası kuruluşların taraf olduğu sözleşmeler vardır. Avrupa Konseyi direktifleri, Viyana Sözleşmesi, Basel İlkeleri, Strasburg Konvansiyonu, Palermo Sözleşmesi, Wolsferberg prensipleri, FATF, IOSCO, Avrupa Birliği Direktifleri, Egmont Grubu gibi çok taraflı sözleşmeler örnek olarak verilebilir (Sırma ve Saldanlı, 2015: 110-111). Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu kara para aklamasının önlenmesi ve caydırıcı olmasına yönelik aldığı tavsiye kararı ilk uluslararası eylemdir. Bankaların kara para aklamada önemli bir rol üstlendiğini, kara para aklamanın önüne geçilmesine yönelik önerilerde bulunduğu ifade edilmektedir. Basel Komitesi'nin belirlediği ilkelerde banka müşterilerinin kimliklerinin tespit edilmesi, şüpheli görülen işlemler ile ilgili form doldurularak ilgili makamlara iletilmesi ve bankaların şüpheli işlemlerden kesinlikle uzak durmaları gerektiği belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Viyana Konvansiyonu, uyuşturucu kaçakçılığı ve bunlardan elde edilen gelirlerin aklanmasını önlemek için üye ülkelerin taraf olduğu bir sözleşmenin imzalandığını ve uyuşturucu ile mücadele edildiğini belirtmektedir. Suçtan gelir elde edilmesini ve elde edilen gelirlerin aklanmasını önlemek ve uluslararası düzeyde işbirliği yapmak amacıyla Avrupa Konseyi bünyesinde Strasburg Konvansiyonu imzalanarak uygulandığı belirtilmektedir. Söz konusu kuruluşların yanında Avrupa Topuluğu Konsey direktifleri ile kara para aklanmasına yönelik eylem planının hazırlandığı ifade edilmektedir. Kara para aklama sınır ötesi bir faaliyet olduğundan ülkelerin tek başlarına mücadele etmeleri mümkün değildir. Bu yüzden G7 üye ülkeleri tarafından 1987 yılında FATF kurulmuştur (Doğan ve Yıldız, 2021: 403-405). FATF, küresel piyasalarda kara para aklanmasıyla mücadele etmek için kurulan en etkin kuruluştur (Işık, 2022: 411).

FATF, kara paranın aklanması ve terörizm finansmanını önlemek amacıyla devletlerin üye olduğu uluslararası standartları belirleyen kuruluştur. FATF, faaliyetlerini Paris'te yürütmektedir. FATF, 40 tavsiyede bulunarak üye ülkelerin bu tavsiyelere uygun olarak faaliyetlerini yürütmelerini beklemektedir. Kuruluş belirli zaman aralıklarında üye ülkeleri inceleyerek tavsiyelere uyumlarını denetlemektedir. FATF, 2001 yılında gerçekleşen ikiz kule saldırıları sonrasında terörizm finansmanını da kara para aklama kapsamında değerlendirmektedir. FATF, terörizm finansmanı ve kara paranın aklanmasını önlemek için uluslararası işbirliği sağlayarak faaliyetlerini yürütmektedir (Işık, 2022: 408-412). FATF, suçtan elde edilen gelirlerin aklanması ve terörizm finansmanı önlemek amacıyla 40 önemli husus belirtmektedir. Bunların arasında ulusal hukuk sistemini geliştirmek, finansal sistemdeki rolü güçlendirmek ve uluslararası alanda yapılan işbirliklerini geliştirmek önemli başlıklar arasında yer almaktadır (Sırma ve Saldanlı, 2015: 111-112). Finansal kurumların, müşterilerin işlerine, risk profillerine ve fon kaynaklarına uyumlu olacak şekilde finansal işlemleri takip etmeleri gerekmektedir (Çakır, 2010: 72). Teknolojik gelişmelerle birlikte kara para aklamada yeni yöntemlerin geliştirildiği, kara para ile mücadelede farklı bir döneme geçildiği ve yeni politikaların geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Ünlü, 2019: 156).

FATF, tavsiye kararlarına uyumu değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeler üye ülkeler ile birlikte gerçekleştirilerek "Karşılıklı Değerlendirme Raporu" hazırlanmaktadır. Raporda beş farklı değerlendirme yapılmaktadır. Ülkeler belirtilen tüm tavsiyelere uyumlu olduklarında "Uyumlu (Compliant: C)"; küçük eksikler dışında tavsiyelere uyumlu olduklarında "Büyük Ölçüde Uyumlu (Largely Compliant: LC)"; mutedil eksik olması durumunda "Kısmen Uyumlu (Partially Compliant: PC)"; tavsiyelere uyulmadığında "Uyumsuz (Non Compliant: NC)" ve ülkelerin hukuki alt yapılarına göre tavsiyelerin uygulanmasının mümkün olmaması durumunda ise "Uygulanamaz (Not Applicable: NA)" değerlendirmesi yapılmaktadır. Söz konusu raporda belirtilen eksiklikleri ülkelerin düzeltilmesi gerekmektedir. Rapordaki eksiklerin mevzuat düzenlenmelerinden veya uygulamadaki yetersizliklerden kaynaklandığı belirtilmektedir. FATF, ülkelerin raporda belirtilen eksikleri tamamlamalarını beklemektedir (Işık, 2022: 414).

7. TÜRKİYE'DE KARA PARA İLE MÜCADELE VE GRİ LİSTE

Türkiye, 1991 yılında FATF genel kurul üyesi olmuştur (FATF, 2024). Kara para aklamayla ilgili ilk mevzuat 2006 yılında kabul edilen terörizmin finansmanının suç olduğunu düzenleyen Terörle Mücadele Kanunu'dur. FATF, bu düzenlemeyi yeterli görmediği için Türkiye'yi üyelikten men etme tehdidinde bulunmuştur. Bunun neticesinde aynı konuyla ilgili daha geniş düzenlemelerin yer aldığı kanun 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye' de "*Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, Terörizm Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik, Terörün Finansmanına Yönelik Şüpheli İşlemlerin Bildirimi Genel Tebliği ve Mali Suçları Araştırma Kurulu 6.nolu Genel Tebliği*" terörizm finansmanının mücadelesi ile ilgili yapılan düzenlemelerdir (Turan ve Uzun, 2017: 37-38).

FATF, 2007 yılında karşılıklı değerlendirme raporu hazırlayarak Türkiye'nin önerilere uyumunu değerlendirmiştir. Bu raporda Türkiye'nin 3 öneriye uyduğu, 12 öneriye büyük ölçüde uyumlu olduğu, 22 öneriye kısmen uyumlu olduğu, 11 öneriye uyumlu olmadığı ve 1 önerinin ise uygulanamaz nitelikte olduğu belirtilmiştir. Türkiye, 16 temel öneriden beşine uyumlu olduğundan önerilere büyük ölçüde uyumlu olduğu belirtilmiştir. Ekim 2014 tarihinde yapılan değerlendirme ile tüm temel önerilere ve beş temel öneriden dördüne uyum sağlanması durumunda takip sürecinden çıkarılacağı belirtilmiştir. 2019 yılında yapılan değerlendirmede ise 11 öneriye uyulduğu, 17 öneriye büyük ölçüde uyum sağlandığı, 10 öneriye kısmen uyumlu ve 2 öneriye uygun olmadığı tespit edilmiştir (FATF, 2019: 11-13). Haziran 2021 tarihinde yeniden yapılan değerlendirmede ise Türkiye'nin bazı teknik uyumluluk eksikliklerini gidermede ilerleme kaydettiği, 6, 7, 18 ve 35 numaralı önerilerde yükseltme yapıldığı belirtilmiştir. Türkiye yeni standardı karşılamadığı için 15 numaralı öneri ile uyumsuz kategorisine düşürülmüştür. Dolayısıyla 2021 yılı değerlendirmesine göre 11 öneriye uyumlu, 20 öneriye büyük ölçüde uyumlu, 7 öneriye kısmen uyumlu ve 2 öneriye uyumlu olmadığı tespit edilmiştir (FATF, 2021: 7-8). Mayıs 2022 tarihinde yapılan değerlendirmede ise 12 öneriye uyumlu, 22 öneriye büyük ölçüde uyumlu, 4 öneriye kısmen uyumlu ve 2 öneriye uyumlu olmadığı belirlenmiştir (FATF, 2022: 4).

FATF, tavsiyelerine uygun olmayan ülkeleri Kara ve Gri listeye ayırarak stratejik baskı uygulamaktadır. Böylece FATF ülkeleri gruplara ayırarak tavsiyelerine uyumlu şekilde gerekli düzenlemeleri yapmalarını beklemektedir (Işık, 2022: 414). FATF, karşılıklı değerlendirme süreci haricinde taviz vermeyerek tavsiyelere uymayan ülkeleri Kara listeye alarak caydırıcı bir strateji yürüttüğü görülmektedir. Ülkeleri Kara listeye almanın, onların finansal sistemlerini güçlendirmede başarılı bir yöntem olduğu ifade edilmektedir. Kara listeye alınan ülkelerin gerekli reformları yaparak finansal sistemlerini güçlendirdikleri görülmektedir. Kara listeden çıkan ülkelerin başarı oranının %80 olduğu belirtilmektedir (Nanyun ve Nasiri, 2020: 7).

FATF, Ekim 2021 tarihinde yaptığı değerlendirme neticesinde Türkiye'yi gri listeye almıştır. FATF, Türkiye'yi gri listeye alsa da önerilere uyum hususunda olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur. Kara para aklama ve terörizm finansmanının mücadelesinde FATF ile Türkiye'nin birlikte mücadele edeceği vurgulanmıştır. Mali istihbarat birimi kurularak stratejik analizler yapılmıştır. Para kaçakçılığı ile mücadelede sınırlarda müsadere uygulamalarının artırıldığı belirtilmiştir. Terör suçları ve finansmanı ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapıldığı ifade edilmiştir. FATF, Türkiye ile ilgili hem olumlu hemde olumsuz değerlendirmeler yapmıştır. Merkezi mali istihbarat ile ilgili bir birimin kurularak, bu birime yeterli kaynağın aktarılması ve bu birimin olması gereken yerde soruşturmaları yürütmesi gerektiği belirtilmiştir. Resmi olmayan para transferleri ve döviz bürosunda yapılan işlemlerin bilgilerinde eksiklik olduğu ifade edilmiştir. Para aklama ile ilgili soruşturmalarda merkezi mali istihbarat teşkilatının etkin bir şekilde sistemde yer alması ve caydırıcılığın artırılmasına yönelik kararların alınması gerektiği belirlenmiştir. Kara para aklama ile ilgili karmaşık suçlarla mücadelede soruşturmaların açılması gerektiği vurgulanmıştır. Suç varlıklarının aklanması ve terörizm finansmanı ile ilgili kamu idaresince takibinin sağlanması ve sorumlukların net olarak belirlenmesi, istatistiki veriler kullanılarak risk değerlendirmesinin yapılması gerektiği ifade edilmiştir. BM tarafından talep edilen finansal yaptırımlara Türkiye'nin uyması gerektiği vurgulanmıştır. Terörizm finansmanı kapsamında ilgili sivil toplum kuruluşlarının takip altına alınması gerektiği belirtilmiştir (Işık, 2022: 416).

Türkiye'nin Gri listeye alınmasının çeşitli nedenleri vardır. Vergi affı kapsamında yurt dışındaki varlıkların ülke ekonomisine kazandırılması ile yurt dışında kaynağı belli olmayan hukuk dışı paraların düşük miktarda para ödemek suretiyle aklanarak ülkeye geri getirildiği belirtilmektedir. Türkiye'nin bu süreçte gerekli bilgilendirmeleri yapmadığı ve gerekli bilgileri kamuoyundan gizlediğinden şeffaf bir yönetim sergilenmediği ifade edilmektedir. Yurt dışından getirilen fonlarda riskli veya risksiz ülke ayırımının yapılmaması da belirsizliğe neden olmaktadır. Yurt dışından gelen fonları getiren kişi veya kurumların detaylı bilgilerinin yer almaması ve gerekli belgelerin istenmemesi de sürecin yanlış yönetildiğini göstermektedir. Gri listeye alınmak uluslararası finansal piyasalarda itibar sorununa neden olabilir. Uluslararası derecelendirme kuruluşları da ülke notlarını belirlerken bu durumu göz önünde bulundurmaktadır. Kara para aklamada gerekli mücadelenin verilmemesi ülke riskini artırabilmektedir. Bunun sonucunda ekonomik suçların artmasıyla birlikte ekonomik sistemin bozulabileceği ifade edilmektedir (Işık, 2022: 422-425).

8. SONUÇ

Finans kuruluşları, döviz büroları, tarihi eser ticareti, şans ve kumar oyunları gibi çeşitli kanallar kullanılarak kara para aklanmaktadır. Uyuşturucu kaçakçılığı, terör eylemleri, yasa dışı bahis ve kumardan elde edilen yüksek tutarlardaki nakit varlıkların aklanması topluma ve ekonomiye ciddi zararlar vermektedir. Avrupa Birliği, kara para aklamının önemli bir problem olduğunu ve endişe duyulduğunu belirtmektedir. Kara para aklamayı önlemek amacıyla FATF kurulmuş olup Türkiye'de genel kurul üyesidir. FATF' in 40 önerisine üye ülkelerin uyması beklenmektedir. FATF, önerilere uymayan ülkeleri Kara ve Gri listeye alarak önerilere uyumlu olmaları için gerekli düzenlemeleri yapmalarını beklemektedir. Ülkelerin Kara listeye alınmaları neticesinde önerilere uyum sağlamalarında %80 başarılı olduğu ifade edilmektedir. FATF 2021 yılında Türkiye'yi değerlendirerek kırk öneriden on birine uyumlu, yirmisine büyük ölçüde uyumlu, yedisine kısmen uyumlu ve ikisine de uyumsuz notu vererek Gri listeye almıştır.

Türkiye'nin gri listeye alınmasının birçok nedeni vardır. Özellikle vergi affı ile yurt dışındaki çeşitli varlıkların Türkiye'ye girişine izin verilmesi önemli bir ihlal olarak değerlendirilmektedir. Yurt dışında yasal ve kaynağı belli olmayan paraların aklanarak ülkeye getirilmesi büyük sakıncalar taşımaktadır. Türkiye'nin bu süreçte şeffaf bir yönetim sergilemediği ifade edilmektedir. Fon transferinde ülke risklerinin dikkate alınmadığı belirtilmektedir. Fon getiren kişi veya kurumlar ile ilgili detaylı bilgilerin edinilmediği vurgulanmaktadır. Ayrıca fon transferi yapılırken gerekli belgelerin istenmediği görülmektedir. Türkiye'nin Gri listeye alınmasıyla uluslararası piyasalarda itibarının zedelendiği düşünülmektedir. 40 öneriye uyumun uluslararası finansal piyasalarda güven oluşmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda Türkiye'nin Gri listeye alınma kararı öncesi ve sonrası makroekonomik göstergelerde yaşanan değişimin, doğrudan yabancı sermaye giriş ve çıkışının ve yabancıların portföy yatırımlarındaki değişimin incelenmesi önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Yazar Katkısı: Faruk DAYI (%50), Leyla GENCAN (%50)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that there is no conflict of interest.

Funding: The author received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Ethical Approval: This article does not contain any studies with human participants or animals performed by the authors.

Author Contributions: Faruk DAYI (%50), Leyla GENCAN (%50)

KAYNAKÇA

- Aytekin İnceoğlu, A. (2020). Ekonomik suçlar. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi*, 1, 119-163.
- Cociug, V. ve Andrusceac, T. (2020). Risk-Based approach in the European Union Legislation to prevent money laundering and financing of terrorism. *Economy and sociology*, 1, 43-52.
- Çakır, A. (2010). Suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanının engellenmesi: Banka riskleri ve uyum programının oluşturulması. *Bankacılar dergisi* (74), 69-73.
- Doğan, B. ve Yıldız, A. (2021). Kara para aklama ile mücadelede uluslararası kuruluşların rolü. *The Journal of international scientific researches*, 6(3), 397-412.
- FATF. (2010). *Money laundering using new payment methods*. Paris: FATF. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/ML%20using%20New%20Payment%20Methods.pdf>.
- FATF. (2019). *Anti-Money laundering and counter-terrorist financing measures Turkey Mutual Evaluation Report*. Paris: The Financial Action Task Force (FATF). <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/mutualevaluations/documents/mer-turkey-2019.html>.
- FATF. (2019). *Terrorist financing risk assessment guidance*. Paris: FATF. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Terrorist-Financing-Risk-Assessment-Guidance.pdf>.
- FATF. (2021). *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Turkey 1st enhanced follow-up report & technical compliance re-rating*. Paris: FATF. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/mutualevaluations/documents/fur-turkey-2021.html>.
- FATF. (2022). *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Turkey 2nd Enhanced Follow-up Report*. Paris: FATF. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fur/Follow-Up-Report-Turkey-2022.pdf.coredownload.inline.pdf>.
- FATF. (2024). *Türkiye*. <https://www.fatf-gafi.org/en/countries/detail/Turkey.html>.
- Gediz Oral, B. ve Yeşilkaya, Y. (2021). Kripto para ikilemi: Karapara aklama ve Bitcoin. *SDÜ SBE dergisi* (39), 209-239.
- Işık, H. (2022). Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) gri listesi ve Türkiye. *International journal of public finance*, 7(2), 407-428. doi:<https://doi.org/10.30927/ijpf.1049960>.
- Jaffery, I. H. ve Mughal, R. A. (2020). Money-laundering risk and preventive measures in Pakistan. *Journal of money laundering control*, 699-714. doi:10.1108/jmlc-02-2020-0016.
- Jayasekara, S. D. (2018). Challenges of implementing an effective risk-based supervision on anti-money laundering and countering the financing of terrorism under the 2013 FATF methodology. *Journal of money laundering control*, 21(4), 601-615. <https://doi.org/10.1108/JMLC-11-2017-0062>.
- Kıral, H. ve Kalem, M. (2021). Karapara aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede yükümlülük denetimi ve risk esaslı denetim. *Sayıştay dergisi*, 32(123), 43-79. <https://doi.org/10.52836/sayistay.1068390>.
- Kutubi, S. S. (2011). Combating money laundering by the financial institutions: An analysis of challenges and efforts in Bangladesh. *World journal of social sciences*, 1(2), 36-51.
- MASAK. (2024, 07 15). *Mali Suçları Araştırma Kurulu*. Aklama suçu. <https://masak.hmb.gov.tr/aklama-sucu-genel-bilgi>.
- Miynat, M. ve Duramaz, S. (2012). Türkiye' de karapara ile mücadelede mali kurumların rolü. *CBÜ sosyal bilimler dergisi*, 10(2), 98-115.
- Miynat, M. ve Duramaz, S. (2013). Karapara aklama aracı olarak yeni bir mali suç: Siber-aklama. *Yönetim ve ekonomi*, 20(1), 315-325.
- Nanyun, N. M. ve Nasiri, A. (2020). Role of FATF on financial systems of countries: successes and challenges. *Journal of money laundering control*, 1-12. doi:10.1108/jmlc-06-2020-0070
- Öztürk, S. ve Ülger, Ö. (2016). Vergi cennetlerinin küresel finansal kriz üzerine ekonomik etkileri: Vergi kaçırma, vergiden kaçınma ve kara para aklamadaki rolü. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dergisi*, 9(1), 237-254.
- Sırma, İ. ve Saldanlı, A. (2015). Kara para aklamada sermaye piyasası araçlarının kullanımı. *İşletme ve iktisat çalışmaları dergisi*, 3(3), 108-118.

-
- Şahin, İ. (2014). Finansal sistemin karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanı girişimleri ile ilgili karşılaştığı riskler ve Türkiye'nin bu alandaki uluslararası uyumunun analizi. *Muhasebe ve finansman dergisi*(64), 163-186. <https://doi.org/10.25095/mufad.396498>.
- TBB. (2003). *Karaparanın aklanması suçu ile mücadele ve bankaların yükümlülükleri*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Turan, D. ve Gemici, E. (2020). Terörizmin finansman kaynakları ve karapara aklamanın terörizmin finansmanındaki rolü. *Anadolu Üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 20(2), 257 - 278. <https://doi.org/10.18037/ausbd.758070>.
- Turan, D. ve Uzun, M. (2017). Kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanı ve kara para aklama üzerindeki rolü. *Güvenlik çalışmaları dergisi*, 19(3), 27-43.
- Ünlü, U. (2019). Kara para aklamada yeni yöntemler ve kara paranın ekonomi üzerindeki. *Sayıştay dergisi*, 113, 155-179.

SUMMARY

Introduction

The concepts of 'black money' and 'dirty money' denote income from illegal activities. Income obtained from illegal activities such as drug trafficking, arms trade and human trafficking constitute the source of dirty money. Although black money is a much-discussed issue today, it has a long history (Doğan and Yıldız, 2021: 397-398). Today, black money is laundered using many channels. Financial institutions, foreign exchange offices, historical artifact collectors, sports clubs, betting and games of chance are the most preferred channels. These channels are characterized by rapid cash flows and active markets that facilitate the conversion of goods into cash. Capital market instruments are also used in money laundering (Sırma and Saldanlı, 2015: 108-109). At the meeting held in 2021, the FATF evaluated Türkiye's recommendations as being suitable for only eleven of the forty recommendations, primarily suitable for twenty, partially suitable for seven, and incompatible for two, and was included in the Gray list (Işık, 2022: 407). This study examines the theoretical infrastructure regarding money laundering, and the reasons for Türkiye being included in the Gray List in 2021 are investigated.

Background

With the effect of liberalization, it is seen that money of unknown origin is circulating in international markets. People's obsession with wealth, ambition, and desire for financial gain often drive them to seek income from sources that violate moral and legal standards. With the developments in information and communication technology and the removal of borders between countries, it is seen that individuals launder money by establishing organized criminal organizations. Criminal organizations create significant economic challenges by laundering proceeds from cross-border activities through various methods (Doğan and Yıldız, 2021: 398). However, black money can also be a source of income from other illegal activities such as bribery, corruption, and arms trade (Jaffery and Mughal, 2020: 2).

Purpose

Black money is used for income obtained from transactions contrary to economic law. -Economically, black money refers to income acquired through deliberately violating economic regulations. From a social perspective, it encompasses earnings derived from actions that disrupt or contradict societal norms and structures. Morally, dirty money represents income acquired through means that, while potentially legal, are deemed unacceptable by societal standards. Black money is explicitly defined as proceeds obtained through crimes outlined in legislative frameworks. In legal discourse, the term 'black money' is used to denote these illicit earnings directly (Ünlü, 2019: 157). This study examines Türkiye's involvement in money laundering and the factors contributing to its inclusion on the gray list.

Findings

FATF placed Türkiye on the gray list due to its evaluation in October 2021. FATF highlighted the need to establish a central financial intelligence unit, allocate sufficient resources to this unit and this entity, and ensure it conducts on-site investigations. It identified deficiencies in the availability of necessary information concerning unofficial money transfers and transactions conducted at the foreign exchange office. The central financial intelligence agency was urged to play an active role in money laundering investigations, with decisions implemented to increase deterrence. FATF emphasized the need for investigations into complex crimes related to money laundering. It recommended that the public authorities actively monitor the laundering of criminal assets and terrorism financing, clearly define responsibilities, and conduct risk assessments using statistical data. Additionally, Türkiye was advised to adhere to financial sanctions requested by the UN and strengthen the oversight of relevant non-governmental organizations within the context of combating terrorism financing (Işık, 2022: 416).

Conclusions

FATF evaluated Türkiye in 2021 and gave it a rating of compatible with eleven of the forty recommendations, largely compatible with twenty, partially compatible with seven and incompatible with two, and put Türkiye on the Gray list. It seems that there are many reasons why Türkiye was included in the Gray list. In particular, permitting various foreign assets to enter Türkiye under tax amnesty laws is regarded as a major violation. It is stated that Türkiye did not display a transparent management in this process. It is thought that Türkiye's reputation in international markets has been damaged by being included in the Gray list.